

Slovenski filmski arhiv, ki hrani zanimivo filmsko gradivo o 1. svetovni vojni; primer enega filma smo lahko videli ob začetku današnje predstavitve.

Regionalni oziroma zgodovinski arhivi hranijo gradivo, ki je nastalo pri poslovanju uradov na lokalnem nivoju. V primeru regionalnih oziroma zgodovinskih arhivov so izjemno pomembni fondi posameznih občin, okrožnih in okrajnih sodišč, šol, gospodarstva (npr. hranilnic in posojilnic ter raznih stanovskih združenj), rodbinski in osebni fondi ter posamezne manjše zbirke, npr. zemljevidov, slik, fotografij ipd. Regionalni oziroma zgodovinski arhivi hranijo izjemno gradivo, ki daje vpogled v življenje in delo posameznika na različnih koncih države v specifičnem lokalnem okolju.

Izjemne vrednosti je tudi arhivsko gradivo, ki ga hranijo trije cerkveni arhivi. Poudariti velja npr. gradivo o oddaji cerkvenih zvonov, vizitacije posameznih župnij, dnevnik duhovnikov, službene tabele duhovnikov, poročila župnijskih uradov o bolnih in umrlih vojaki, pogrešanih vojaki ipd. Posebno vrednost predstavljajo matične knjige, župnijske kronike in oznanilne knjige ter, podobno kot v javnih arhivih, gradivo raznih manjših, a izjemno pomembnih zbirk.

Pričujoči vodnik po 899 fondih in zbirkah je rezultat skupnega dela 72 arhivistov, ki je nastal ob zglednem sodelovanju vseh omenjenih desetih slovenskih javnih in cerkvenih arhivov. Lahko rečem, da bo prišel prav marsikatere mu raziskovalcu. Lansko leto sem ga imel priložnost predstaviti na mednarodni konferenci RK v Moskvi in lahko povem, da je bil vodnik sprejet z veliko naklonjenostjo in odobravanjem.

Zahvaljujem se vsem sodelujočim arhivistom za potrpljenje v času popisovanja, direktorjem vseh desetih javnih in cerkvenih arhivov za podporo, oblikovalcema Danetu Petku in Primožu Karbi pa za vztrajnost pri oblikovanju in ličen končni izdelek. Posebno zahvalo namenjam članom koordinacijskega odbora, ki so morali prenašati moje prošnje in zahteve, da je knjiga ob koncu taka, kot je. Verjemite, da delo s tako velikim številom sodelujočih ni enostavno. Vedno se namreč najde kdo, ki poskuša ovirati delo in tudi v našem primeru je žal bilo tako. Zahvala gre tudi kolegici Petri Svoljšak za sodelovanje pri predstavitvi in Andreju Naredu, ki je leta 2014 kot član Nacionalnega odbora dal pobudo za pripravo vodnika in potem projekt ves čas z naklonjenostjo spremljal.

Vrhniški razgledi, zbornik Muzejskega društva Vrhnika.

Letnik 1–7, 1996–2017, zvezki 1–17

Vrhniški razgledi so strokovna domoznanska publikacija, ki jo izdaja Muzejsko društvo Vrhnika v sodelovanju z Zavodom Ivana Cankarja. Prva številka zbornika je izšla leta 1996. V dveh desetletjih so bili v zborniku objavljeni poljudni in strokovni prispevki, ki so doprinesli marsikaj novega k spoznavanju kraja.

Leta 1991 se je na pobudo župana Franceta Kvaternika zbrala na Močilniku skupina Vrhnčanov z namenom, da bi razmislili o prihodnjem razvoju Vrhnike in njene okolice. Izkazalo se je, da Vrhničani in okoličani vedo bore malo o zgodovini, načinu življenja prejšnjih rodov, naravnih in kulturnih znamenitostih svojega kraja. Zlasti mlajše generacije naj bi bile prikrajšane za splošno izobrazbo te vrste. Tej začetni pobudi je februarja 1992 sledil sestanek iniciativnega odbora in nato še občni zbor vrhniškega muzejskega društva. Temeljne dejavnosti društva naj bi bile zbiranje, popisovanje in hramba gradiva o zgodovini Vrhnike. Med najvidnejše projekte društva prav gotovo sodijo *Vrhniški razgledi* s kopico različnih zanimivih člankov, vezanih na Vrhniko in bližnjo okolico, njeno preteklost in sedanost. Uredniški odbor skrbi za recenzije, vabi k sodelovanju, spodbuja k raziskovanju, proučevanju različnih tem.

Vrhniške razgled je začelo izdajati Muzejsko društvo Vrhnika, kasneje se je izdajanju pridružil še Zavod Ivana Cankarja, ki je bil pripravljen izdajo zbornika finančno podpreti. V dobrih dvajsetih letih je bilo izdanih 17 zvezkov, sodelovalo je 146 avtorjev s 330 prispevki, poljudnimi in strokovnimi, poleg izvirnih tekstov so objavljeni tudi povzetki znanstvenih člankov. Zbornik je z vsebino sledil usmeritvam, ki so bile dane ob ustanovitvi muzejskega društva in objavljene v prvi številki zbornika.

Prve tri številke *Vrhniških razgledov* obravnavamo v prispevku ločeno od drugih, ker je te prve izdalo Muzejsko društvo Vrhnika, ko je vodil uredniški odbor prof. dr. Branko Stanovnik, predsednik društva pa je bil prezgodaj preminuli prof. dr. Peter Habič (1934–1998).

Prva številka *Vrhniških razgledov* je izšla ob 120-letnici rojstva Ivana Cankarja. Zbornik je imel 231 strani z 31 prispevki. Uvod, ki ga je *Vrhniškim razgledom* na pot napisal Branko Stanovnik, je hkrati predstavitev objavljenih člankov. O Ivanu Cankarju je pisal France Bernik, o geološkem in paleontološkem pregledu vrhniške okolice Anton Ramovš, o Blagayevem volčinu Tone Wraber, pesem Blagajana Julka Fortuna, o izviri Ljublanice in ogroženosti in varstvu voda v vrhniški občini je pisal Peter Habič, o rimskem Nauportusu in novejših arheoloških izkopavanjih Janja Horvat. Cvetka Glumac je pripravila dva prispevka, in sicer o arhitekturi cerkve Sv. Trojice in sestavek o usnjarstvu. France Smrekar je pripravil prispevek o šolstvu na Vrhniki, o Vrhniki in njenem gospodarskem položaju sta pisala Peter Habič in Anton Gantar. Poleg izvirnih prispevkov je v tej številki objavljenih nekaj ponatisov Rafaela Ogrina. Ti so opisovali vrhniško preteklost, cesto med Vrhniko in Planino, vrhniške mitničarje, podložnike samostana Bistra in njihove dajatve. V zborniku so še članki o družini Prešeren na Vrhniki, o cerkvenem slikarju Simonu Ogrinu ter slikarju Jožefu Petkovšku in njegovi Beneški kuhinji. Med ponatisi je še članek Jožeta Jenka o vrhniški krajevni železnici. Kot posebno zanimivost omenimo prispevek Jožeta Mlinariča o bistriški kartuziji. Zaključni članki so namenjeni ustanovitvi vrhniškega muzejskega društva in njegovemu delovanju. Zborniku so dodana Pravila Muzejskega društva Vrhnika.

V drugi številki zbornika, ki je izšel leta 1999, je bila objavljena povest *Rdeče nebo* Ivana Malavašiča. Povest se dogaja v 19. stoletju in obravnava problematiko rokovnjaštva. Avtor iz Podlipa je vsestranski ljubiteljski ustvarjalec – pesnik, slikar in pisatelj. V Kmečkem glasu, Ognjišču in Družini objavlja romane, povesti in podlistke.

Leta 2000 je izšla tretja številka *Vrhniških razgledov*, kjer so bili objavljeni referati s *Posveta o sožitju na zahodnem delu Barja*. Peter Habič je s pomočjo občine Vrhnika, zveze kulturnih organizacij in Muzejskega društva Vrhnika 26. 11. 1998 organiziral posvet na Vrhniki. V zborniku je bilo objavljenih 23 člankov, ki so obravnavali prostorsko in razvojno problematiko, kmetijstvo in ekonomski položaj, vzdrževanje vodnih in poljskih poti, gozdarstvo, lovstvo in druge dejavnosti, ki so bistvenega pomena za življenje, delo in razvoj Vrhnike ter okoliških krajev: *Lovstvo na Ljubljanskem barju*, *Voda na Ljubljanskem barju*, *Ljudje na Ljubljanskem barju*, *Travišča in druga negozdna vegetacija zahodnega dela Ljubljanskega barja*, *Sožitje med gozdom in drugimi rabami prostora na zahodnem obrobju Ljubljanskega barja*, *Vzdrževanje vodotokov in zložba zemljišč na Barju*, *Socioekonomski položaj kmetijstva na Barju ...* Nekaj člankov je posvečenih pašni rabi travišč, govedoreji in reji drugih domačih živali. Udeleženci posveta so premišljevali tudi o ohranitvi naravnega bogastva, sonaravnem gospodarjenju s prostorom, pridelovanju ameriških borovnic in pozidavi na območju Barja. Pripravili in objavili so Memorandum za Ljubljansko barje. Več avtoric pa je pripravilo program organiziranega turističnega vodenja po Barju. Dodatek k zborniku je posvečen prezgodaj preminulemu pobudniku ustanovitve Muzejskega društva Vrhnika, duhovnemu vodji in dolgoletnemu predsedniku prof. dr. Petru Habiču. Njegov dolgoletni sodelavec Andrej Kranjc je pripravil obsežen prispe-

vek, posvetil ga je vodilnemu slovenskemu geografu, krasoslovcu in speleologu Petru Habiču. Članku je dodal še znanstvenikov življenjepis. Špela Habič je zbrala in objavila njegovo bibliografijo.

Zbornik prva leta ni redno izhajal zaradi finančnih težav, društvo je težave pri izdaji reševalo s prostovoljnim delom in donacijami. Ko je leta 2001 odstopil prvi urednik *Vrhniških razgledov* Branko Stanovnik, je prevzela uredništvo Marija Oblak Čarni. Finančne težave so se v času od leta 2001 do 2003 razrešile. Uredniški odbor je našel način sofinanciranja, ki se je izkazal za uspešnega, sodeč po obsegu posameznih zvezkov in njihovem številu. Cankarjev dom – kasneje novoustanovljeni Zavod Ivana Cankarja za kulturo, šport in turizem Vrhnika je bil pripravljen finančno podpreti izdajanje zbornika. Od leta 2003 zbornik redno izhaja.

Urednica *Vrhniških razgledov* Marija Oblak Čarni je ob izidu vsake številke pripravila uvodno in zaključno besedilo. V uvodu je seznanila bralca z vsebino prispevkov in njihovimi avtorji. Zaključek tvorita vsakoletno poročilo o delu muzejskega društva in vrhniška kronika. Poročilo je pripravljala do letošnjega leta Marija Oblak Čarni, vrhniško kroniko je za zbornik začel pisati Gašper Tominc šele leta 2006. Osrednji del zbornika tvorijo članki s področja domoznastva, šolstva, industrije, umetnosti ... Veliko prostora je namenjenega vidnejšim osebam, ki so tako ali drugače vplivale na vrhniško življenje, med njimi so župani, učitelji, duhovniki, slikarji, pisatelji, inženirji ...

O slovenskem pisatelju, dramatik in pesniku – največjemu mojstru slovenske besede **Ivanu Cankarju** (1876–1918) je v *Vrhniških razgledih* objavljenih veliko zanimivih prispevkov.

Ob pisateljevi obletnici rojstva je leta 2006 izšla sedma številka *razgledov*, ki je v večjem delu posvečena Ivanu Cankarju. Tu so objavljeni referati s posvetovanja o Cankarju, ki so ga organizirali na Dunaju maja 2001 v gostišču *Pri deseti Mariji*. Slavnostni govornik je bil France Bernik z referatom *Slogovni pluralizem pri Cankarju*. Koreferate so prispevali Michael Guttenbrunner *Ivan Cankar – dosmrtno*, Erwin Koestler *Po tolikih letih*, Lev Detela *Literarne reminiscence na Cankarjev Ottakring*. Objavljenim referatom so v zborniku dodali še druge članke o Cankarju. Alenka Auersperger je prispevala članek o bivanju Cankarja v Sarajevu *Ivan pri bratu Karlu v Sarajevu: pred sto leti v Bosni cenzurirana Cankarjeva črtica Krivica*. Avtorica je za članek poiskala vire v Sarajevu in Zagrebu. Temu članku sledi časovni trak pisateljevega življenja in dela *Ivan Cankar (1876–1918) življenje in delo* Darje Gabrovšek Homšak. O Cankarju so pripravile sestavek z naslovom *Se še spomnimo Cankarja* tri avtorice Marija Iskrenović, Katja Oblak in Dora Šemrov, sicer vodičke v Cankarjevi spominski hiši. Učitelja Jerneja Černeta, ki je Cankarja učil v drugem razredu, je predstavila Tatjana Hojan. Ob stoletnici rojstva Franca Dobrovoljca, avtorja Cankarjevega albuma, je predstavil v osmi številki Igor Bratož v sestavku *France Dobrovoljc*. V članku *Idealist na klancu: težave s Cankarjem in filmom* je Igor Koršič ob dveh filmih *Na klancu* in *Idealist* razmišljal o možnosti filmske adaptacije njegovih del pri nas.

Ob stoti obletnici izida Cankarjevih *Hlapcev* leta 2010 je uredniški odbor *Vrhniških razgledov* znova povabil k sodelovanju Alenko Auersperger. Za ta zbornik je pripravila dva članka. Prvega o drami *Hlapci* *Narod si bo pisal sodbo sam; ne frak mu je ne bo in ne talar!: Ob 100. obletnici Cankarjeve drame Hlapci*. Dramo je napisal v Sarajevu, ko je bil na obisku pri bratu Karlu. Članek je zanimiv, ker je avtorica poleg samega obiska Cankarja opisala sočasno dogajanje v Bosni. Drugi članek o cenzuri zgoraj omenjene Cankarjeve drame je pripravila v sodelovanju z Marijo Oblak Čarni.

Alenka Auersperger je tudi v petnajsti številki *Vrhniških razgledov* objavila dva prispevka, ki obravnavata pisateljevo bivanje na Dunaju. Prvi tekst je namenjen nesrečni usodi Cankarjeve sestre Karoline, ki odstre medsebojne odnose sestre, brata Karla in Ivana. To je bil tudi čas, ko je Cankar postal volilni

kandidat na listi socialdemokratov. V naslednjem prispevku *Na ženitovanje* je avtorica še podrobneje opisala desetletje pisateljevega življenja v predmestju Dunaja, ki je povezano z družino Loeffler; kot piše, je Cankar pri njih našel svoj drugi dom in se zbližal s hčerko Steffi.

K člankom o Cankarju dodajamo še v dvanajsti številki objavljen prispevek z naslovom *Etnološka interpretacija itinerarija po poteh Cankarjeve matere*. Pripravili so ga študentje etnologije pod vodstvom prof. Vita Hazlerja in Bože Gratenaue Bratuž. V članku opisujejo objekte ob poti od Klanca na Vrhniki skozi Staro Vrhniko, Žažar in Horjul do Vrzdence, rojstnega kraja Neže Pivk, Cankarjeve matere.

V obsežnem prispevku z naslovom *Enajsta šola, Bog s teboj!: od stare kranjske zbadljivke do sinonima za šolo življenja* Borisa Golca, ki je objavljen v deveti številki *Vrhniških razgledov*, je opisan izvor stare kranjske zbadljivke, ki se v Cankarjevem literarnem delu prelevi v sinonim za šolo življenja. V uvodu nam avtor predstavi Cankarja in njegovo enajsto šolo, a nas v nadaljevanju preseneti z dejstvom, da je ta pojem obstajal že davno pred Cankarjem – torej gre za enajsto šolo v predcankarjevski dobi. Izraz se je prvič pojavil že leta 1774, zapisal ga je višnjegorski mestni sodnik Johann Reichard.

V dvanajsti številki je bila objavljena reportaža Vesne Marinčič *Ivan kot Vrhnčan: le najstarejši še pomnijo Cankarja*. Prispevek je napisala za časopisno hišo Delo leta 1976, ob Cankarjevi 100-letnici rojstva. Prispevek je nastal v pogovoru z Ivanom Tischlerjem.

V trinajsti številki *Vrhniških razgledov* sta objavljena dva članka o Cankarjevem spomeniku na Vrhniki. Prvega je pripravil Damir Globočnik o pripravah in gradnji spomenika, drugega Marjeta Adamič o spominski knjigi ob odkritju spomenika 10. 8. 1930 na Vrhniki.

Cvetka Koderman je v štirinajsti številki pisala o Cankarjih iz Velike Ligojne. Pri raziskavi je odkrila, da je bila Mrlakova kajža (Velika Ligojna 31) nekoč dom pisateljevih prednikov. Od 17. stoletja je sledila družini, njihovim porokam in selitvam, pri tem je našla zapis o pisateljevem pradedu Antonu Cankarju, roj. l. 1737, ki je živel v omenjeni kajži.

Prihodnje leto 2018 bomo praznovali 100-letnico Cankarjeve smrti. Za predpriprave na to obletnico je Tatjana Oblak Milčinski pripravila prispevek za sedemnajsto številko z naslovom *Cankarjevo leto 1976*. Pregledala je arhive, prelistala časopise in literaturo. Na podlagi raziskave je zbrala zanimivo paletu vseh prireditev, ki so jih pripravili v tem letu ob 100-letnici rojstva, in sicer na koncertih, razstavah, gledališčih, šolah, društvih ...

V zborniku je objavljenih nekaj prispevkov o **vrhniških slikarjih**. Andrej Smrekar je pripravil članek o Mateju Sternenu (1870–1949). V deveti številki razgledov je Janez Kos s pomočjo podatkov, ki jih je našel v Franciscejskem katastru iz leta 1824, opisal posest slikarjevega deda Tomaža Sternena. V četrti številki je uredniški odbor objavil spominski zapis Marjana Marolta o slikarju Jožefu Petkovšku (1861–1898). V Maroltovem zapisu, ki ga hranijo v Arhivu Republike Slovenije, je avtor zapisal spomine Janeza Mikelča na slikarja Petkovška *Mikelčevi spomini na Petkovška*. Ob razstavi del Milogoja Dominka v Cankarjevem domu leta 2012 je Pavel Mrak predstavil slikarjevo delo in njegov kratek življenjepis. Za osmo številko pa je Mrak pripravil prispevek o akademskem slikarju Božidarju Grabnarju (1946–2004). Akademski slikar Floris Oblak (1924–2006) je leta 2004 podaril občini Vrhnika 50 svojih umetniških slik. Seznam teh slik je objavljen v *Vrhniških razgledih* številka 16. Objavljen je tudi poslovilni govor Milčka Komelja in Anke Grom *Im memoriam Florisu Oblaku*, ki sta ga imela na Žalah ob pogrebni slovesnosti 22. 9. 2006. Milček Komelj je ob 150. obletnici rojstva Jožefa Petkovška pripravil za dvanajsto številko zbornika dva članka: *Skrivnosti slikarja Jožefa Petkovška: pogled na recepcijo njegove ustvarjalnosti*. in *Bolečina slikarjevega brezdomstva*. V zadnji številki *Vrhniških razgledov* je prispevek Damijane Bergant o slikarju slovaško-nemškega porekla, ki je bil rojen

v Budimpešti kot Czimber Joszef Pal. Slikar je kasneje prevzel psevdonim Pavol Tesár (1953–2015). Od leta 1980 se je posvečal slikanju in študijskim potovanjem, leta 1992 se je ustalil v Sloveniji, sprva v Brežicah, nato v Piranu in končno v Ljubljani. V Sloveniji je deloval kot svobodni umetnik. Slovenski javnosti se je predstavil na desetih razstavah. Prispevek je nastal ob njegovi spominski razstavi na Vrhniki *Argonavti na Vrhniki*.

Poleg pisatelja Ivana Cankarja je bila na Vrhniki rojena še vrsta **pomembnih mož**. O pisatelju, novinarju, učitelju Karlu Grabeljšku - Gabru (1906–1985) je ob 100-letnici rojstva napisala krajši tekst Suzana Potočnik *Obletnica rojstva Karla Grabeljška - Gabra*. Tereza Kores je bralcu v sedmi številki revije predstavila Marjana Marolta (1902–1972), znanega slovenskega pravnika in umetnostnega zgodovinarja, ki je domovino zapustil v povojnih letih. O njem piše že v četrti številki zbornika tudi Darinka Koderman Patačko. Andrej Kranjc je prispeval članek o speleologu in krasoslovcu Francetu Habetu. Ob odkritju spomenika trem vrhniškim krasoslovcem Ivanu Michlerju (1891–1982), Francu Habetu (1901–1999) in Petru Habiču (1934–1998) je bil v *Vrhniških razgledih* objavljen govor Branka Stanovnika. Veterinarskemu polkovniku Ivanu Gromu (1878–1957) sta v deseti številki zbornika posvečena dva prispevka. Prvega je spisal Radoslav Tomaž Grom, drugega Jože Jurca. V enajsti številki so predstavljeni geolog Janez Petkovšek (1852–1941), karikaturist in ilustrator Marjan Bregar (1928–2009), univ. dipl. inž. gradbeništva Jože Coren (1933–2010). Življenje živinozdravnika dr. Iva Ogorelca (1903–1966) je opisal Jože Jurca. V članku se dotakne njegovega študija veterine v Zagrebu in ustanovitve Veterinarske fakultete v Ljubljani. Rafaela Ogrina (1885–1966), ljubitelja in raziskovalca vrhniške zgodovine, opiše Anja Frković. Ivana Ogrina (1875–1951), veleposestnika, trgovca in politika, predstavi Iztok Petrič. Sledi njegovi zanimivi življenjski poti od Vrhnike do Brazilije, kjer je kot uspešen in ugleden poslovnež postal celo avstrijski častni konzul. Po vrnitvi v domovino se je naselil na Lavrici, kjer je pustil neizbrisen pečat svojega delovanja. O stolnem kanoniku in pesniku dr. Mihaelu Opeki (1871–1938) je pripravil prispevek Janez Tomšič. Olga Pivk je v enajsti številki orisala delo duhovnika Hicingerja (1812–1867), zgodovinarja, pesnika in pisatelja, v prispevku z naslovom: *Podlipa in Žažar v zapisih Petra Hicingerja in njegovih naslednikov*. Sledita članka o bratih Jager. O duhovniku in čebelarju Francisu Jagru (1869–1941) je pisal Franci Dovč, o bratu Francisa Jagra, arhitektu Ivanu Jagru (1871–1959), pa Pavel Mrak. Muzejsko društvo Vrhnika jima je odkrilo spominsko ploščo. O dogodku je poročala Nataša Oblak Japelj. Inženirju elektrotehnike dr. Matiji Seligerju (1925–2012) sta namenjena dva članka, ki sta ju prispevala Zdenek Mohar in Smiljan Ogorelec. Življenjsko pot vrhniškega sodnika dr. Franca Moharja (1893–1960) je v štirinajsti številki opisal Zdenek Mohar. O vrhniškem županu Gabrijelu Jelovšku (1858–1927), ki je vodil vrhniško občino od 1889 do 1908, je zbrala podatke in opisala njegovo življenjsko pot Marija Oblak Čarni. Marjana Kos je pripravila prispevek o Jožetu Sikyti (1910–1971), glasbeniku, pevcu, igralcu, ki je bil tudi projektant vrhniškega kulturnega doma – Cankarjev dom. V njem je Sikyti kasneje aktivno deloval: režiral predstave, skrbel za scenaristiko in nastopal kot igralec. V sedemnajsti številki Jože Kurinčič predstavi Franca Kunstlja (1914–1945), duhovnika, pisatelja, pesnika, dramatika in urednika, ki je v kratkih zgodbah orisal življenje preprostih, dobrih ljudi vrhniškega okolja. Zanimivi so Kunstljevi opisi starih običajev in ljudskih pobožnosti. Kot študent je bil aktiven na kulturnem področju tudi na Vrhniki, bil je med ustanovitelji študentskega društva Vrhnika in urednik društvene revije *Močilnik*.

O poljudnoznanstvenem listu *Močilnik*, ki ga je leta 1940 izdajal Dijaški krožek *Vrhnika*, je v enajsti številki pisala Tatjana Oblak Milčinski.

Tatjana Hojan že vrsto let pripravlja za *Vrhniške razglede* obsežne življenjepise o učiteljih, ki so učili na tamkajšnji **osnovni šoli**. Doslej je pripravila za zbornik dvaintrideset prispevkov o življenjskih usodah učiteljev in učiteljic, za-

služnih za razvoj šole in izobrazbo ter vzgojo vrhniških otrok. Avtorica je poleg že omenjenih člankov o učiteljih za peto številko zbornika napisala prispevek o vrhniških učiteljih in njihovem aktivnem delovanju v strokovnih organizacijah. Za deveto številko je pripravila za objavo spomine pradedu Toneta Hojana. V *Vrhniških razgledih* so bili objavljeni na podlagi raziskav tudi članki o vrhniški osnovni šoli. O šoli je pisal Janez Kos *Iz kronike ljudske šole na Vrhniki 1900-1920*. V petih nadaljevanjih je izšel prispevek *Vrhniška šola skozi čas*, pripravila ga je Aleksandra Serše. Arhivsko gradivo o šoli, ki je bilo vir za prispevek, je obsežno in bogato s podatki o šoli, učiteljih in učencih. Mnogo izvemo tudi o dogodkih izven šole, saj so bili učni kader in učenci zelo povezani s krajem. V prispevku sledimo razvoju šole od prvih začetkov v letu 1796 do leta 1960. Seznanimo se s prvimi maloštevilnimi učenci in posameznimi učitelji, šolskim poslopjem, ki ni ustrezalo potrebam šole, povečanju števila razredov, otrok in učiteljev in gradnji novega šolskega poslopja v začetku 20. stoletja, obdobju obeh vojn, organizaciji šolstva v Avstro-Ogrski, v državi SHS, Kraljevini Jugoslaviji in SFRJ. Olga Pivk je pisala o šoli v Podlipi. Avtorica je sledila razvoju šole od prvih začetkov poučevanja v času ustanovitve duhovnije l. 1790 do enorazrednice, ki je bila ustanovljena l. 1909/10. Šolsko poslopje so dobili v Podlipi šele leta 1919. Francka Zalaznik pa v zapisu *Moji spomini na šolo* pripoveduje o spominih na vrhniško šolo, ki jo je obiskovala med letoma 1927–1936.

Vrhnika je zanimiva za raziskovalce tudi z gospodarskega stališča in tako se je z raziskovanjem arhivskega gradiva odstrla marsikatera zanimiva zgodba o tamkajšnjih **podjetjih, tovarnah** in njihovih lastnikih. Med članki naj omenimo prispevek Olge Pivk *Od obrtnih delavnic do industrije usnja Vrhnika*. Marjeta Adamič je pripravila prispevek o stavki usnjarskih delavcev v tovarni Carla Pollaka. O nastanku usnjarne Kalin v Mokronogu in njeni selitvi na Vrhniko je pisal Franc Okrajšek. V obseženem in zanimivem prispevku *Veliki ljudje v malem kraju: zgodovinski razvoj in pomen Kotnik-Lavrenčičevega posestva v Verdu* je Nataša Oblak predstavila zgodovino družine Kotnik - Lenarčič od začetkov do zatona. Članek dopolni naše predstave o uspešnih podjetnikih prve polovice 20. stoletja in njihovih povojnih usodah. Olga Pivk nam predstavi tovarno za lesne izdelke in harmonije Josip Lenarčič. O harmonijah in Josipu Lenarčiču sta pisala Tatjana Oblak Milčinski in Peter Caserman. Vrhnikiško muzejsko društvo je našlo leta 2007 enega Lavrenčičevih harmonijev in ga odkupilo. Več kot sto let star harmonij danes krasi preddverje Cankarjevega doma na Vrhniki. Na podlagi raziskave, ki jo je opravila Marija Lukanc leta 1986 za diplomsko nalogo na oddelku za etnologijo Filozofske fakultete v Ljubljani, je nastal članek o kovaštvu na Vrhniki v 20. stoletju. Katja Istenič je pripravila dva prispevka o Industriji usnja Vrhnika. V štirinajsti številki *Vrhniških razgledov* je objavila intervju z Đorđem Nikolčičem, ki je iz rodne Bosne po drugi svetovni vojni kot sirota našel svoj novi dom v Sloveniji, na Vrhniki. V naslednji številki je objavila zapis pogovora z dolgoletnim strojarjem Miho Markičem, v prispevku z naslovom *Zgodovino Industrije usnja Vrhnika so zaznamovali tudi optanti*. V sedemnajsti številki *Vrhniških razgledov* je objavljen še pogovor Nataše Oblak Japelj z usnjarjem Tinetom Bradeškom (1923–2015). Avtorici je opisal svojo življenjsko pot od usnjarskega vajenca pred vojno do usnjarja, ki je med vojno delal na osvobojenem ozemlju, po vojni pa v vrhniški tovarni IUUV kot cenjen usnjarski mojster. Prispevek nam poleg usnjarske tehnologije razkriva še čas in razmere, v katerih je živel in delal.

V sedemnajsti številki so kar štiri prispevki namenjeni posredno ali neposredno obrti. Avtorji so Olga Pivk, Janez Kos, Nataša Oblak Japelj in Ema Goričan skupaj z Marijo Oblak Čarni. Nepričakovano odkrito arhivsko gradivo Gospodarskega zapisnika Društvenega doma 1913–1927 in blagajniške knjige 1930–1941 je bilo povod za objavo članka *Rokodelski dom na Vrhniki*. Bralca bo gotovo pritegnil seznam tujih rokodelcev, ki so v letih 1930–1936 bivali v domu na Vrhniki in se seznanjali z načinom dela v vrhniških obrtnih delavnicah. O Knjigi čevljarske bratovščine na Vrhniki, ki je ohranjena za obdobje 1804–1940,

piše Janez Kos. Ema Goričan in Marija Oblak Čarni sta prispevali članek o enem redkih Slovencev Francu Potrebuješ (1928–1997), ki je še v 20. stoletju izdeloval stilno pohištvo.

Olga Pivk je za dvanajsto številko pripravila prispevek o **opekarnah – nekdanj cvetoči vrhniški industriji**. Posebno pozornost je posvetila dvema največjima, Kotnikovi in Jelovškovi. Zdenek Mohar je pisal o težkem delu v opekarnah in ostankih vrhniških glinokopov – bajerjih.

Stevo Dozet piše o **geologiji** Podlipske doline. V šesti številki je objavljen članek Katarine Oblak o Kuclerjevem kamnolomu pri Lesnem Brdu, ki je bil leta 1991 zaradi svoje bogate fosilne narave in geoloških posebnosti zaščiten kot naravna dediščina.

Ljubljansko barje je posebna krajina, ki ji zadnje čase posvečamo precej pozornosti, saj nas skrbi narava in njena zaščita. Barje je zaščiten habitat, a žal še kljub temu z njim ne ravnamo, kot bi si to območje zaslužilo. Mnogi prispevki v zborniku nas opozarjajo na občutljivost tega področja, marsikomu od odgovornih je še vedno pomembnejši zaslužek kot zaščita okolja in prebivalcev. O društvu za pospeševanje obdelovanja Ljubljanskega barja je za petnajsto številko zbornika pripravil članek Janko Verbič. O izboljšavi kmetijskih zemljišč na Barju in združni dejavnosti kmetov v preteklosti je v peti številki pisal Franci Dovč. Janez Drašler in Tomaž Cunder sta pisala o kmetijstvu na Vrhniku. Špela Habič spremlja Ljubljano, skrivnostno reko sedmerih imen, v celotnem njenem toku in z vsemi njenimi pojavnimi oblikami. Olga Pivk piše o Ljubljani kot vodni poti, ki je že v davni povezovala jug in sever, v prispevku Čolnarjenje po Ljubljani. Barju je bila posvečena že tretja številka *Vrhniških razgledov*, ki je izšla leta 2000.

O **prebivalstvu občine Vrhnika** je na podlagi arhivskega gradiva nastalo nekaj člankov Sonje Anžič, Janeza Kosa, Janeza Žitka in Katje Istenič. Sonja Anžič je pripravila štiri članke na podlagi popisov prebivalstva, ki jih je objavila v *Vrhniških razgledih* v štirih zaporednih zvezkih, in sicer v petem, šestem, sedmem in osmem. V prvem je napisala uvodni članek o popisih prebivalstva. Opisala je prebivalstvo občine Vrhnika na prelomu 19. in 20. stoletja in v dodatku popisala prebivalce krajev Mirke, Verd, Bistra, Podlipa in Zaplana. V naslednji številki zbornika je obdelala Bevke, Blatno Brezovico, Drenov Grič, Lesno Brdo, Malo Ligojno, Sinjo Gorico in Žažar. Nadaljevala je z objavo v naslednjih dveh zbornikih, in sicer je v sedmomsledil popis prebivalstva Vrhnike (brez Hriba) 1890 – kjer je opisana tudi vsa Cankarjeva družina. V osmem je objavila popis prebivalstva Stare Vrhnike, Velike Ligojne in kraja Hrib. Tudi Janez Kos je pripravil več prispevkov o prebivalstvu sredi 19. stoletja na podlagi župnijskih popisov duš v Verdu, na Mirkah, v Bistri in kraju Hrib. Za enajsto številko zbornika je pripravil zanimiv prispevek z naslovom *Prebivalci Stare Vrhnike po popisu duš od leta 1834-1847*. Status animarum – popis duš je vodila cerkev, da bi spremljala versko življenje posameznikov, a so vanje vpisovali tudi druge podatke, tako velikost hišnih posesti, poklice in migracije prebivalcev. Kot zanimivost je avtor dodal še stara hišna imena, ki jih je že leta 2010 zbral domačin Andrej Erznožnik. V čas 17. stoletja je posegel v članku o gospostvu Bistra, kjer je opisal podložnike po urbarju iz leta 1659 samostanskega zemljiškega gospostva v Verdu, na Mirkah, v Podlipi in še nekaterih drugih krajih. Janez Žitko je v deseti številki zbornika objavil seznam priimkov, zbranih na osnovi krstnih matičnih knjig za obdobje 1633–1745. O priseljevanju na Vrhniko v 20. stoletju govori prispevek Katje Istenič. Prvi bolj množičen val je povzročila prva svetovna vojna in dogajanje na soški fronti. Po Rapalski pogodbi se je tam naselilo več primorskih optantov. Po drugi vojni pa je bilo priseljevanje še bolj množično, zaradi vrhniške industrije in vojaške enote, ki je bila nameščena na Vrhniku.

Tatjana Oblak Milčinski v prispevku *Vrata v Verdu. Oblikovani in simboli pomen hišnih vhodov* obravnava obdobje 19. in 20. stoletja. Za razumevanje omenjenega obdobja pa seže tudi v preteklost. Piše o odkritem več kot pet ti-

soč let starem lesenem kolesu, ki je bilo najdeno na robu današnjega Verda in spregovori o prvi naselitvi tega območja. Po daljšem uvodu sledi osrednji del prispevka o vratih na Verdu, ki so eden izmed najpomembnejših delov hiše tako s funkcionalnega kot likovnega in vsebinskega vidika – so meja med javnostjo in zasebnostjo. Članek je obsežen, saj nam avtorica poleg vrat predstavi tudi stavbe, ki so bile zgrajene pred letom 1945, in sicer predstavi 39 hiš od Bistre do Verda in po Janezovi vasi nazaj do Vrhnike. V deveti številki avtorica opiše še kulturno življenje Verda v 20. stoletju. Janez Kos v osmi številki zbornika piše o gradbenih parcelah in hišah posestnikov v katastrski občini Vrhnika v letu 1824. Polona Zalokar je pripravila za objavo tri prispevke z naslovom *Hiše se spreminjajo, sledovi ostajajo*. Prvi članek je izšel v deveti številki, bralca popelje po vrhniški Stari cesti, seznanja ga z zgodovino najstarejše vrhniške ulice in hišami ob njej. Vsebinsko prispevka pa je popestrila še z objavo načrtov in fotografij teh hiš, tekstu je dodala še zanimive zgodbe o prebivalcih. V drugem prispevku *Hiše se spreminjajo ...*, ki je bil objavljen v deseti številki, je opisala vrhniško Gradišče skozi stoletja. V tej številki sta objavljena še teksta nekdanjih stanovalcev Gradišča: Marija Habič pripoveduje o brezskrbni mladosti in dobrih ljudeh v Gradišču *Spomini na našo mladost v Gradišču: gradiški otroci smo imeli vse, kar imajo veliki*. Marjan Sedej pa obuja spomine na Gradišče v prispevku *Gradišče 9 – prečudoviti dom*. V enajsti številki Polona Zalokar nadaljuje z objavo *Hiše se spreminjajo ...*, tokrat je nanižala zgodbe hiš in ljudi na Voljčevi cesti in Klisu, odkriva mnoge znamenitosti in poslopja, med njimi tudi staro vrhniško šolo. Z opisom Klisa pa bralca spomni, da so bile tu pred vojno njive, kjer so sejali žito in sadili krompir.

Ob 100-letnici postavitve zanimive, nenavadne vrhniške stavbe – Kunstljeve vile je bil objavljen članek Nives Klobčar. Marjana Kos pa je po ustnih virih pripravila prispevek iz zgodovine Cankarjevega doma na Vrhniki, in sicer o nastanku, gradnji in delovanju kulturnega doma na Vrhniki.

Četrta številka *Vrhniških razgledov* prinaša članke na temo **zgodovine, umetnosti, etnologije in dediščine**. Konservatorke Ljubljanskega regionalnega zavoda za kulturno dediščino Mojca Arh Kos, Damijana Pediček Terseglav in Petra Jernejc Babič so objavile svoja predavanja, ki so jih imele v Cankarjevem domu na Vrhniki. V njih opozarjajo na umetnostnozgodovinsko, etnološko, kulturno-krajinsko in naselbinsko dediščino na Vrhniskem. Dragica Skubic in Marija Lukanc sta za trinajsto številko objavili prispevka o etnološki podobi Velike in Male Ligojne ter Bevk. Obe sta objavili raziskavi, ki sta ju opravili ob pisanju diplomske naloge na oddelku za etnologijo na FF v Ljubljani leta 1984. V zborniku sta objavljena tudi dva članka o ostankih rimskega zidu med Verdodom in Zaplano. Občina in Muzejsko društvo Vrhnika sta izdala o zidu zgibanko, tekst zanjo je pripravil Marko Frelih. V četrti številki zbornika je objavljen prispevek o deloma ohranjenem zidu, ki doslej še ni bil ustrezno raziskan, in kot pravi avtor članka Janez Kos: »čaka kot Trnuljčica«. V drugem prispevku *Pozabljeni zid* sta v osmi številki Jure Kusetič in Tine Kernc o zidu objavila rezultate raziskave, ki sta jo opravila v okviru diplomske naloge na oddelku za arheologijo. Ivanka Kurinčič je pripravila prispevek ob stoletnici pomembnih arheoloških odkritjih na Vrhniki. Med zanimivejšimi arheološkimi članki, objavljenimi v zborniku, je prav gotovo *Lesena sulična ost iz Ljubljanskega barja* avtorja Boštjana Odarja. O nedavno najdenem lesenem kolesu pa je pisala Tatjana Oblak Milčinski v uvodu že omenjenega prispevka *Vrata v Verdu. Oblikovani in simbolni pomen hišnih vhodov*. Prispevek Andreja Gasparija in Dimitrija Mlekuža v štirinajsti številki pa seže v prazgodovino. V njem izvemo o naključno odkriti prazgodovinski utrjeni naselbini na hribu Tičnica, ki je datirana okvirno med 1600 in 700 pr. n. š. Franci Dovč je v šesti številki *Vrhniških razgledov* poročal o raziskovanju leta 2005 na Kočvarjevem vrtu, kjer so odkrili ostanke rimskih stavb, najpomembnejša najdba pa je ploščica z napisom *Nauportus*. Opis arheološke delavnice o Barju, ki jo je pripravil Mestni muzej in galerije mesta Ljubljana, je pripravila za zbornik Ivanka Kurinčič.

Glasbena dejavnost je bila že v preteklosti na Vrhniki zelo razvita. K temu so prispevali nekateri vrhniški učitelji in duhovniki, ki so bili glasbeno izobraženi in so svoje znanje prenašali na učence. Zato nas ne preseneča, da je v *Vrhniških razgledih* objavljenih nekaj člankov na to temo. Mateja Glušič in Elica Brelih sta v prispevku *Razvoj glasbenih dejavnosti na Vrhniki* prikazali bogato glasbeno udejstvovanje Vrhnčanov. Raziskali sta delovanje prvih cerkvenih pevskih zborov in opisali glasbeno delovanje vse do današnjih dni. Članku dajeta še posebno vrednost objavljena pogovora z danes že preminulima vrhniškima glasbenikoma Stanetom Habetom in Tonetom Jurjevčičem. Pesmi, ki so jih nekoč poznali na Vrhniki in okolici, je poiskala Tatjana Oblak Milčinski v objavljenih zbirkah dr. Karla Štreklja, Cankarjeve založbe in Slovenske maticе. Prispevek so obogatile doslej še neobjavljene Smrekarjeve razglednice iz tistega časa s tematiko slovenskih narodnih pesmi. V osmem zvezku zbornika je Kristina Smrke objavila svojo diplomsko nalogo z naslovom *Glasbena dela na besedila Ivana Cankarja*, v kateri je podala seznam uglasbenih Cankarjevih del, ki obsegajo zborovske skladbe, opere, samospeve, vokalno-instrumentalna in instrumentalna dela. Kot zanimivost še omenimo, da je bila Cankarjeva Lepa Vida uglasbena in še v času njegovega življenja predstavljena. Predstavljamo tudi vrhniško privatno glasbeno šolo, ki je delovala že od leta 1949 pod okriljem Kulturno-umetniškega društva Staneta Dobovičnika. Podatke smo našli v arhivskem gradivu osnovne šole Ivan Cankar, ki ga hrani Zgodovinski arhiv Ljubljana. V sedemnajsti številki Marjeta Kržič piše o pihalnem orkestru Vrhnika. Začetek današnjega orkestra sega v leto 1925, ko je Jože Grom okoli sebe zbral navdušene glasbenike. Po njegovi zaslugi še danes po 90 letih na Vrhniki odzvanjajo zvoki pihalnega orkestra.

V deseti številki *Vrhniških razgledov* sta bila objavljena dva prispevka o **športu** na vrhniškem koncu. Milena Živec je v članku *Sokolsko gibanje na Vrhniki* opisala delovanje sokolskega društva v obdobju med obema vojnama, ko se je to gibanje zelo razširilo. Avtorica je napisala obširen članek, kljub temu da je bilo arhivsko gradivo vrhniškega Sokola ob okupaciji uničeno. Gradivo za prispevek je našla v arhivskem gradivu drugih ustvarjalcev, najdene informacije pa je dopolnila s svojimi spomini. Zdenek Mohar je pripravil prispevek *O športu na Vrhniki po vojni*. Članek sloni na avtorjevih spominih in opisuje predvsem udejstvovanje moške populacije na športnem področju. Dragica Pelan je v naslednji številki posvetila pozornost ženskemu športu v članku *O športu na Vrhniki po 2. svetovni vojni*. V dvanajsti številki beremo o Vrhniki šoli letenja z jadralnimi letali avtorja Antona Feferja in v trinajsti številki o uspehih vrhniške košarke v letih 1969 in 1973 Simona Seljaka.

Prva svetovna vojna je aktualna tema, tako se ji ni izognilo niti vrhniško muzejsko društvo. V ta namen je zbralo gradivo in prispevke o poteku prve vojne in zbrane podatke predalo Inštitutu za novejšo zgodovino za objavo na Slstory. Zbrani podatki so bili hkrati tudi osnova za prispevke, ki so objavljeni v *Vrhniških razgledih*. V sedmi številki je Olga Pivk objavila prispevek *Topovi so začeli pokati in silno grmenje se je slišalo do Vrhnike: Vrhnika v prvi svetovni vojni*. Avtorica je prispevala še članek o koncu prve svetovne vojne in italijanski zasedbi Vrhnike leta 1918. Janez Žitko je zbral podatke o padlih Vrhnčanih med letoma 1914 in 1918 in jih objavil v deveti številki zbornika. Zbiranje podatkov je bilo zelo dolgotrajno, ker so podatki raztreseni po različnih arhivih. Na prvo vojno spominja tudi prispevek Igorja Berginca, ki obravnava Ivana Cankarja in njegovo delo pred prvo svetovno vojno in med njo.

Matevž Grošelj je avtor članka *Rupnikova linija v občini Vrhnika*, objekt je danes ruševina. Pred drugo svetovno vojno jih je gradila država za obrambo jugoslovansko-italijanske meje pred morebitnim nenadnim napadom Italije.

O nemirnem obdobju, ki so ga Vrhničani doživljali v **začetku 19. stoletja**, sta objavljena dva članka. Olga Pivk in Janez Žitko sta pripravila za objavo seznam francoskih nabornikov z naslovom *Naborniki iz kantona Vrhnika v Na-*

poleonovi vojski. V članku *Ruski mornarji na Vrhniki pred 200 leti* je Marija Oblak Čarni objavila zapis ruskega častnika Bronevskega o srečanju z Vrhniki, ko je skozi Vrhniko leta 1810 potoval peš s skupino mornarjev iz Trsta v St. Peterburg.

O **drugi svetovni vojni** piše v osmi številki tudi Alenka Auersperger, in sicer o zavezniških padalcih na območju Vrhnike z naslovom *Vojna leta in zavezniški padalci na vrhniškem območju*. Prispevek je nastal na podlagi dokumentarnega filma *Ko je gorelo nebo*. Poročilo V štirinajsti številki zbornika je objavljeno poročilo Janeza Stanovnika, ki ga je napisal leta 1943, ko ga je Izvršni odbor Osvobodilne fronte poslal na teren. Poročal je o političnih razmerah na Vrhniki avgusta 1943. Članek z naslovom *Nekaj datumov iz hudih vojnih let 1941-1945 na Vrhniki in okoliških krajih* je pripravila Marija Oblak Čarni ob šestdeseti obletnici konca druge svetovne vojne. Avtorica je obudila spomine na povojna leta v prispevku o preskrbi z racionirano hrano v trgovini Jerneja Kranjca na Vrhniki leta 1948 *15 dekagramov sladkorja na odrezek 410*.

V preteklosti je bila Vrhnika nekakšen **gospodarski** podaljšek Ljubljane. Že od najstarejših obdobjev zgodovine je imela Vrhnika večji ekonomski potencial kot drugi kraji v okolici Ljubljane. To je bil čas, ko je skozi Vrhniko vodila ena najpomembnejših gospodarskih povezav med južno alpskim prostorom in severnim Jadranom. Gospodarski vidik je zelo obširno obdelal Stane Granda v prispevku *Akumulacija kapitala na Vrhniki*. Naravne danosti Vrhnike z reko Ljubljanico in dokaj dostopnim prehodom med notranjostjo in Primorsko so dale možnost transporta in Vrhnici vir zaslužka. Ukvarjali so se s čolnarjenjem, pretovarjanjem, skladiščenjem in tovorjenjem. Ob modernizaciji, izgradnji cest in železnice pa so se prilagodili novim razmeram, tj. prevozništvu. Avtor omenja, da Vrhniki nikoli niso popolnoma opustili kmetijstva, kljub vključenosti v neagrarno gospodarstvo. Avtor je tekst popestril še z obsežnim seznamom poklicev – podjetnikov (obrtnikov) in popisom obsega posesti posameznikov tik pred prvo vojno, posegel v družinske povezave, opisal zanimanje krajanov za področja izven gospodarstva. Gospodarski razcvet Vrhnike je prekinila prva vojna in predvsem po njej podpisana Rapalska pogodba, ki je prekinila nadaljnji gospodarski razcvet Vrhnike.

Vrhnika kot trg, občina in njena **upravno-teritorialna umestitev** je navdihnila tri avtorje. Boris Golec prikaže v prispevku *Vrhnika prečuden trg* razvoj Vrhnike, ki je že od davnine gospodarsko razvita. Vse dejavnosti so bile na Vrhniki vezane predvsem na rečno pristanišče in potrebe tranzita. Vrhnika je bila zaradi gospodarske živahnosti in velikosti kraja trg, ne glede na to, da njeno gospodarstvo ni bilo vezano na trgovino in da ni imela ne sejmov ne trške samouprave. Anka Vidovič - Miklavčič je sestavila mozaik preteklosti občine na podlagi časopisnega gradiva za obdobje med letoma 1929 in 1941 v času županovanja Janka Marolta, Stanka Hočevarja in Ignacija Hrena. Opisala je gospodarsko in kulturno življenje na Vrhniki. To je bil čas, ko so postavili Cankarjev spomenik, ko je na Barju vodil arheološka izkopavanja Schmid, ko je Marolt uredil majhen muzej na Vrhniki. Kot vemo, je bilo področje Barja in je še zanimivo zaradi arheoloških najdb. Na Vrhniki je v tridesetih letih prejšnjega stoletja obstajala muzejska zbirka, ki je nastala na osnovi izkopavanj Walterja Schmidta. Prav ta zbirka je botrovala ustanovitvi Muzejskega društva v tistih letih in ideji o ustanovitvi krajevnega muzeja, a žal je te obetavne začetke prekinila vojna. Obdobje na Vrhniki od 1945 do 1994 je obravnaval Janez Kopač z opisom takratnih številnih teritorialnih sprememb. Podatke za prispevek je črpal iz uradnih listov.

V *Vrhniških razgledih* najdemo še kopico **različnih člankov**, ki so vezani na Vrhniko, njeno preteklost in sedanost, zato bomo za zaključek nanizali še nekaj izstopajočih člankov. Karol Rustija je pisal o lokalni železnici. Zgodbo o Borovniškem mostu *Borovniški most: pravljična borovniškega Barja*, ki je bila objavljena v Slovincu kot podlistek avtorja Leopolda Lenarda leta 1915, je s komentarjem objavil Janez Kos v deseti številki *Vrhniških razgledov*. O hranilni-

cah in posojilnicah na Vrhniki in o mlinih ter žagah na Vrhniskem nas seznanila Olga Pivk. Olga Pivk je z Janezom Žitkom pripravila prispevek *O vodnih pogonih na Podlipščici in njenih pritokih*. Avtoričin je tudi članek o skladišču idrijskega rudnika na Vrhniki. Nastal je na osnovi raziskave o nastanku stavbe, ki še danes stoji ob Ljubljanski cesti na Vrhniki. Stavbo je zgradila avstrijska država leta 1764 za potrebe idrijskega rudnika, in sicer za skladišče žita in drugega blaga, ki so ga prevažali iz Banata proti Trstu. Z objavami je avtorica nadaljevala v petnajsti številki, kjer je pisala o agrarni operaciji, tj. razdelitvi mejnih senožeti cerkvenih podružnic sv. Lenarta in sv. Nikolaja na Stari Vrhniki. Cerkev omenja kot notranjsko posebnost. Ob 350. obletnici zapisa o sončnem mrku je Katarina Oblak Brown objavila članek z naslovom *Sončev mrk*. Mrk so opazili menihi leta 1664 blizu Vrhnike, ko so potovali s Štajerskega na Goriško. O videnju so napisali poročilo, ki je ohranjeno na dveh letakih. O olepševalnem vrhniskem društvu je pisal Igor Berginc v članku z naslovom *120 let olepševalnega društva Vrhnika – sedanjega turističnega društva Blagajana*. O prostovoljnem gasilskem društvu Stara Vrhnika je pisal Roman Pust. Olga Pivk in Janez Žitko sta pripravila članek *Elektrika na Notranjskem*. Janez Žitko je prispeval še članek *Elektrifikacija Notranjske II*. Po pripovedovanju Marije Hladnik o šoti in konoplji na Barju je Marija Oblak Čarni pripravila članek za objavo. Na temo šote je za trinajsto številko zbornika pisal tudi Stevo Dozet. O čebelarstvu so pisali Olga Pivk, Francka Zalaznik in Franci Dovč. Stoletnico čebelarstva na Vrhniki je obeležila avtorica Pivk. Čebelarske spomine sta objavila druga dva avtorja z naslovom *24 panjev za doto*. V članku Toneta Simončiča *Vrhnika v Filateliji 1827-2011* je objavljen tudi najstarejši poštni žig z napisom Vrhnika (Oberlaibach) iz leta 1827. Janez Žitko je v trinajsti številki predstavil vrhniške značke iz zasebnih zbirk, najstarejša je iz 19. stoletja. Marija Oblak Čarni predstavi v prispevek z naslovom *Kje so arhivi vrhniške občine*. Bralec izve, kakšni arhivi so se ohranili in kje jih danes hranijo. V *Vrhniških razgledih* je objavljen tudi članek *Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763-1787*, s posebnim ozirom na Vrhniko in njeno okolico in članek *Cesta Podlipa Smrečje* avtorice Aleksandre Serše. Marta Samotorčan piše o tradicionalnih živih jaslicah Ligojni, kjer je predstavila naravno, kulturno in etnološko dediščino vasi. Janez Kos je pisal o lovskem društvu *Lovsko društvo: društvena pravila 1878 in 1909 in oris delovanja do leta 1978*. Spomine Ele Brenčič sta za objavo pripravila Smiljan Ogorelec in Tatjana Oblak Milčinski. Ob petnajstletnici delovanja javnega sklada za kulturne dejavnosti – območne izpostave Vrhnika je Nataša Bergant Možina pripravila članek za *Vrhniške razglede*. Nika Čelesnik je napisala dva teksta o muzejski dejavnosti na Vrhniki, prvega je posvetila obdobju pred vojno, ko so na Vrhniki že imeli arheološko zbirko *Muzejska dejavnost na Vrhniki v 30. letih 20. stoletja* in o delovanju sedanjega vrhniškega društva *20 let Muzejskega društva Vrhnika*. O vizijah društva sta v imenu društva pripravila in objavila projektno nalogo Marija Oblak Čarni in Janez Kos z naslovom *Muzej Vrhnika: v okviru strategije razvoja kulture, turizma in športa na Vrhniki*. V sedemnajsti številki zbornika, ki je izšla 2017, je objavljen članek *Več ljudi več ve* Janeza Tomšiča o plaketi, ki so jo našli v Verdu pred več kot štiridesetimi leti. Plaketo je opisal že v petnajsti številki Janez Kos. Vsak od avtorjev ima svoje videnje, mnenje o plaketi. Natančnejše poizvedovanje je opravil avtor zgoraj omenjenega članka. Dokončnega odgovora o plaketi še ni. Povodni mož z Grmeza, Meta z Iga in Štembalov Andrej z Vrhnike je pripovedka Valentina Zarnika *Povodni mož*, ki jo je za objavo v sedemnajsti številki priredil Janez Kos. Valentin Zarnik (1837–1888) je leta 1855 objavil v dijaškem rokopisnem časniku *Vaje* dvajset strani dolgo povest o Povodnem možu ... K zapisu povedke ga je gotovo spodbudila Prešernova pesem *Povodni mož*, ki jo je objavil 1830 v Kranjski čbelici, l. 1847 v Poezijah.

Med zahtevnejšimi projekti društva so tudi **razstave**, ki jih je društvo v sodelovanju z Zavodom Ivana Cankarja in Cankarjevo knjižnico Vrhnika in drugimi društvi pripravilo že štiriintrideset. Mnoge razstave, ki so jih pripravili na

Vrhniki, so gostovale po raznih krajih Slovenije. Katarina Oblak Brown je pripravila članek ob razstavi *60 let Zveze kulturnih društev Vrhnika, Borovnica, Log-Drager*. K razstavi akademskega kiparja Toneta Lapajneteta (1933–2011), ki je bila 22. 10. 2013 na Vrhniku, je bil objavljen njegov življenjepis in del govora, ki ga je imela ob otvoritvi Tatjana Oblak Milčinski. Objavljene so tudi fotografije njegovih razstavljenih skulptur. Ob spominski razstavi *20. Argonavtski dnevi – mogočni preliv časov in prostorov* je Katarina Oblak Brown opisala legendo o Jazonu in podala pregled vrhniških praznovanj pri obujanju spominov na legendo. Ob stoletnici vrhniškega vodovoda je Muzejsko društvo Vrhnika pripravilo razstavo in ob tej priložnosti sta bila objavljena dva članka: *Ob stoletnici vrhniškega vodovoda* in *Kakšno vodo pijemo na Vrhniku danes*. Marija Oblak Čarni je ob petstoti obletnici rojstva Primoža Trubarja pripravila zanimiv članek k razstavi z naslovom *Ljubi Slovenci – ob petstoti obletnici rojstva Primoža Trubarja*, ki jo je pripravilo Muzejsko društvo Vrhnika v sodelovanju s Cankarjevo knjižnico in Zavodom Ivana Cankarja. Muzejsko društvo je pripravilo ali pa sodelovalo še pri celi vrsti drugih razstav, ki jih tu nismo omenili. Med njimi so *Razvoj usnjarstva na Vrhniku*, *Vrhnika v prvi svetovni vojni*, *Vrhnika na pomembni evropski poti*, *Ko je bila Vrhnika še pristanišče*, o vidnejših Vrhničanih, npr. *Brata Jager*, in razstave o najstarejših vrhniških ulicah ter okoliških krajih.

V uvodu smo omenili, da *Vrhniški razgledi* izhajajo redno že vrsto let kot krajevni periodični zbornik, ki obravnava problematiko širšega geografskega območja in je vsebinsko pester. Ima tudi pomembno vlogo pri raziskovanju krajevne zgodovine. *Vrhniški razgledi* so čtivo za vse, ki jih zanima pretekli in sedanjí utrip Vrhnike in okolice, saj so članki napisani poljudno in tako dostopni širšemu krogu bralcev. Mojca Okorn in Zdenka Obal sta pripravili bibliografijo, ki zajema vse objavljene članke, dodali sta še avtorsko in naslovno kazalo za lažje iskanje zelenega članka. Bibliografija je objavljena v prilogi petnajste številke *Vrhniških razgledov* in v samostojni publikaciji. Digitalizirani članki so na spletu, na portalih Sistory in dLib.si.

Aleksandra Serše